

MAJIBU

1. Maishaya Evelyn na Rita yalikuwajekablaya Evelyn kupatakazi? (al. 2)

i. **Walikuamarafikiwachandanapete**

ii. **Walishirikianakwakilanjia**

2. Kutokananajinsi Rita alivyomtunza Evelyn, unafikiriyealikuwanimtuwaamagani? (al. 2)

i. **Alikuamwenyeukarimu**

ii. **Alijawanawema**

iii. **Alikuanamapenziyadhati**

3. Elezabaadhiya mambo ambayo Rita alimtendeamwenzake. (al. 2)

i. **Alimnunuliamahitajikamanguonaviatu**

ii. **Alilipakodikwaniabaya Evelyn**

iii. **Alimlipiafainialipokuakizuizini**

4. Baadayakupatakazi Evelyn alikuwamtumkarimu. Je, unakubali?Elezailivyokuwa. (al. 2)

La. Evelyn alifuatiliarahazajijinakukosakumsaidia Rita katikakazinagharamazamaisha

5. Evelyn alipokuwamwanafunzihakuwanatabiayaudokozi.

Unafikirinikwaninialianzatabiahivyobaadayakuajiriwa?

(al. 2)

Alionakuwaalikuwanapesazakenaangewezakujikimumwenyewe

Alidhanikuwatayarialikuwamtumzimanahivyohakuhitajikuelekezwa

6. 'Asiyefunzana mama hufunzwanaulimwengu.' Methalihiiinahusianajena Evelyn? (al. 1)

Evelyn alikataakumskiza Rita nabaadayekatendakosalililomtiakorokoroni

7. 'Akufaayekiwadhikindiyerafiki.' Methalihiiinahusianajena Rita? (al. 1)

Rita alimsadiarafikiye Evelyn alipokuwamwanafunzinahatabaadayealipokuwakorokoroni

8. Elezamaanayamisemoifuatayokamailivyotumikakwenyekifungu: (al. 3)

(a) marafikiwachandanapete

Marafikiwasioachanakwavyovyote vile

(b) endamrama

Kuharibika

(c) jitoleasabili

Kuamuakikamilifu

2. SEHEMU YA B: **MATUMIZI YA LUGHA**(ALAMA 40)

1. (a) Toa sifamojamojazasautizifuatazo: (alama 5)

(i) /i/- **Irabuyambelekati**

(ii) /o/- **Irabuyanyumakati**

(iii) /p/- **Kipasuosighuna cha mdomo**

(iv) /t/- **Kipasuosighuna cha ufizi**

(v) /d/- **Kipasuooghuna cha ufizi**

(b) (i) Tambaamazamanenokatikasentensiifuatayo: (alama 5)

Mwalimumrefuanaandikavizurisana.

Mwalimu - Nomino

Mrefu – kivumishi

Anaandika – kitenzi

Vizuri – kielezi

Sana–kielezi

(ii) Uganishasentensibilizifuatazo iii kuundasentensimojamseto. (alama 2)

Kombeniderevamzuri. (mwanafunziatumieingawa / ila / ijapokuwa / japo / hatahivyo)

Kombependikuendeshagari.

Kombeniderevamzuriingawahapendikuendeshagari

(iii) TengenishasentensihUmsetokuwasentensimbilifupi. (alama 2)
Nyumbayanguirnebomokaukutaulioangukiwanamnazi.

Nyumbayanguimebomoka

Ukutauliangukiwanamnazi

2. Andikakinyume cha sentensizifuatazo: (alama 4)

(i) Kuna watuwengichumbani.

Kuna watuwachachechumbani

(ii) Alipoinamanilifurahi.

Alipoinukanilikasirika

3. (a) Akifishasentensizifuatazo:

(I) mwalimukazungualimuulizamwanafunzi je unatakakunidanganyakuwaulifikashuleni mapema. (alama 4)

MwalimuKazungualimuulizamwanafunzi “Je, unatakakunidanganyakuwaulifikashulenimapema?”

(ii) Elezamatumizimawilimawiliyakilaalamayakuakifishaifuatayo: (alama 2)

Parandesi

Hubebamanenoyasiyokuwamuhimusana

Hubebamaelezozaidi

Mstari

Kuonyeshaanwanizavitabumajaridanamaandishi

Kuwekamkazo

4. (a) Andikasentensizifuatazokatikawingi: (alama 4)

(1) Popo anarukaakituamgombani

Popo wanarukawakituamigombani

(ii) Sokwealiukweamtihuukwakasi.

Sokwewaliweamitihikwakasi

(b) Andikakatikaumoja.

Kina mama wale wanafanya biashara. (alama 2)

Mama yuleanafanya biashara

5. Tungasentesimojamojakubainishatofautikativamanenohaya: (alama 4)

a) Pakanabaka

Pakahawezikumbakamwenzakejinsiwafanyavyobinadamu

b) Sukanashuka

Shukaharakaukasukwe

6. a) Sautimwambatanoninini? (alama 1)

Huundwakwavitamkwaviwili au zaidi

b) Andikasilabizozotembilimwambatano (alama 1)

/nd/,/mb/, /ch/

7. a) Ninimaanayakiimbo (alama 2)

Kupandanakushukakwamawimbisauti

b) Elezamatumizimawiliyakiimbo (alama 2)

Huletakaulim.famekuja

Dhanayaswali

Dhanayahisi

3. ISMUJAMII

(Alama 10)

1. Fafanuamaanayalugha

(alama 2)

Lughanimfumonasibuwaisharazasautiwenyemaanaunaotumiwanabinadamu

2. Elezadhima (umuhimu) tatuzalughakatikajamii (alama 6)
- i. **Huwezeshamawasilianomiongonimwawatu**
 - ii. **Hutambulishajamii**
 - iii. **Hutumikakatikaasasizautawala , siasa, elimunahatasheria**
 - iv. **Huletautangamanokatikajamii**
 - v. **Hutumikakufafanuautamaduniwawatu**
 - vi. **Ni chombo cha kuonyanakutahadharisha**
3. Ninimalibukwamaamkizihaya (alama 2)
- Makiwa – **Tunayo / ninayo**
Waambaje – **Hatuna la kuamba / sina la kuamba**
Ninaambavyema / tunaambavyema
4. FASII-II SIMIJLIZI (Alama 15)
1. Ninimaanayafasihisimulizi (alama 2)
Ni sanaainayowasilishwakwanjiayamidomonamatendo
 2. Elezatanzuzozotembilizafasihisimulizi (alama 4)
 - i. **.Hadithi au masimulizi**
 - ii. **Seni / tanzufupi**
 - iii. **Maigizo**
 - iv. **Mazungumzo**
 - v. **Ngomezi**
 3. Fafanuamaanayamasimulizi/hadithi (alama 2)
Ni utanzuwamafukioyanayopokezanwakatikamtiririkounaoelewekakwaurahisi
 4. Tajaamazozotetatumasimulizi (alama3)
 - i. **Hurafa**
 - ii. **Hekaya**
 - iii. **Visasili**
 - iv. **Visakale**
 - v. **Tarihi**
 - vi. **Ngano**
 5. Fasihisimulizi ma umuhimuganikatikajamB? (alama 4)
 - i. **Huburudishawanajamii**
 - ii. **Huonyadhidiyamaovu**
 - iii. **Hukuzaadabu**
 - iv. **Huelimisha**
 - v. **Ni kitambulisho cha jamii**
 - vi. **Hukuzamilanadesturiyajamii**
 - vii. **Huimarishahekimanabuasra**